

Давно (Западу) обећана промена Устава, садржана у стратегијама и другим писанијама, дошла је до пред последњи корак. Народна скупштина је онамад (30.11.2021) усвојила измене Устава и само је остало да их грађани на скорашњем референдуму (16.1.2022) потврде или одбију, заокружујући „да“ или „не“. Иза простог референдумског питања: „Да ли сте за потврђивање акта о промени Устава“, за просечног грађанина крије се велика непознаница. Прво, шта се то у Уставу мења и друго, још теже, да разуме правничким језиком написане амандмане, не би ли уопште могао ваљано одлучити хоће ли „да“ или „не“.

Прва непознаница увелико изазива стрепњу пре свега у питању – мења ли се уставна Преамбула у којој је Космет „саставни део Србије“ и друге одредбе које чувају нашу јужну покрајину? Одговор је негативан, не мењају се уставне норме о Космету. Уставне

Пише: Слободан Орловић
четвртак, 23 децембар 2021 16:53

промене тичу се судства и јавног тужилаштва, а да ли су оне на боље или на горе теже је одговорити јер је за то потребно бар елементарно правничко знање. Како је тек изразита мањина грађана правнички образована (а и правници су супротстављених мишљења) треба покушати грађанима приближити суштину уставних измена о којима се изјашњавају и тако им бар мало са рамена скинути бреме неразумевања.

„Избацивање“ Скупштине се куди као отуђење правосуђа од грађана и њихове контроле јер остаје да правосуђе само себе бира, само себи одговара, а поседује огромну власт попут државе у држави

У најкраћем, највише борбе је било око тога да ли да за избор судија и тужилаца народно представништво, Скупштина, уопште више буде надлежна. Предлаже се да народни представници више не бирају судије, мада ће се и даље судити „у име народа“. Судије и тужиоце убудуће би одабирали судијски (11 чланова) и тужилачки (11 чланова) савети, чије саставе чине судије (7), тужиоци (6) и „истакнути правници“ које бира Народна скупштина (по 4). У Тужилачком савету члан је још и министар правде. Ови модели се хвале као одклон од политике (Скупштине и владајуће партије), као да је реч

Пише: Слободан Орловић
четвртак, 23 децембар 2021 16:53

светом писму судске независности. „Избацивање“ Скупштине се, с друге стране, куди као отуђење правосуђа од грађана и њихове контроле јер остаје да правосуђе само себе бира, само себи одговара, а поседује огромну власт попут државе у држави. Такође, наводи се чињеница да у бројним државама управо парламент и извршна власт бирају судије. Ако пак Скупштина не успе да изабере наше „истакнуте правнике“, то ће учинити петорица одабраних функционера (председници Врховног суда, Уставног суда, Скупштине, Врховни тужилац и Заштитник грађана), што такође трпи критику као недемократско решење које из потаје вреба да постане правило (у случају блокаде парламента).

Нема више ни пробног избора на три године, већ се судија и тужилац одмах бирају за стално (доживотно), што се хвали као допринос њиховој независности и самосталности, али и критикује јер би тако и лоше, нестручне и неправедне, судије и тужиоци били тешко смењиви.

Неизоставна Венецијска комисија је, на мала врата, постала апсолутни уставни цензор који аминује уставне одредбе

Посебно се уздиже јавно тужилаштво, названо „јединственим“ (sic!) које се практично једначи са независним судством и тако ставља у раван осталих грана власти - законодавне, извршне и судске. Додуше, реч је о правно и стварно немогућем калему јер унутар таквог, пројектовано независног, тужилаштва јавни тужиоци остају подређени главном тужиоцу. Као да је могуће замислити независно судство без независног судије па тим пре нема ни „јединственог и самосталног“ тужилаштва без таквог, слободног, тужиоца појединца.

И низ других решења и одредби подложно је разумној критици - зашто се нешто уопште налази у Уставу, зашто се и даље квари српски језик рогобатним правним изражавањем, који су разлози амандманског детаљисања (пренормираности) и др. Треба посебно обратити пажњу и на неке формалне, процедуралне неприхватљивости. Неизоставна Венецијска комисија је, на мала врата, постала апсолутни уставни цензор који аминује уставне одредбе, а пре тога их, колико год је потребно пута, враћа државном органу на дораду. На основу чега је уставотворни поступак отишао у такву неуставност, с обзиром на то да ни Устав, нити икоји закон препознаје ту комисију као уставног чиниоца. Одговор да су „Веничани“ ту због европских интеграција, не може бити ни уставноправно, нити политички прихватљив.

Нема нужде која би изискивала промену Устава јер већ постоје уставне гаранције независности и самосталности правосуђа

На ове се надовезују и политичке примедбе да практично једностраначки парламент (у вишестраначком систему!) није кадар ни легитиман да доноси и мења први симбол државе, њен устав као највише правно и политичко штиво. Тим пре што се то ради тик уочи избора који увек могу донети политичке промене, чак и ако овај референдум успе (већина заокружи „да“). Уз то, подвлачимо, нема нужде која би изискивала промену Устава јер већ постоје уставне гаранције независности и самосталности правосуђа.

Приликом одлучивања о томе да ли ће и како гласати на референдуму грађани треба да имају на уму још две чињенице. Треба да знају да је неизлазак на референдум исто што и гласање за уставне промене јер ће владајуће странке своје гласаче организовати пут референдума. Не сме се пренебрегнути ни да је наш уставни референдум – попут било којег, било где – суштински изјашњавање о поверењу влади. У том смислу, ако би победио одговор „не“, Влада би, као предлагач и промотер уставних промена, аутоматски изгубила легитимитет (подршку грађана) и морала да се повуче. И то по закону демократије коју штити, ако нико други, а оно мач у рукама народа. Нека мача у корицама, а народ нека се лађа референдумског листића.

(Аутор је редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду)□